

Lähteet

Alue ja Ympäristö-lehdet (2/1991–1/2011, yhteensä 40 nro:a)
Aluesuunnittelu-lehdet (1/1978–1/1991, yhteensä 22 nro:a)
Suunnittelumaantiede-lehdet (1/1972–5/1976, yhteensä 5 nro:a)
Suunnittelumaantieteen yhdistyksen kokouspöytäkirjat vuodelta 1991. (Kokouksiin osallistuivat ainakin Annamari Asikainen, Tuukka Haarni, Juha Hartikainen, Suvi Hirvonen, Päivi Huttunen, Jouni Häkli, Jussi Jauhainen, Petri

Kahila, Vesa Kanninen, Marko Karvinen, Anne Kinnula, Merja Kokkonen, Hille Koskela, Mauno Kosonen, Marita Laihonen, Ari Lehtinen, Päivi Oinas, Jorma Pietala, Satu Pihakoski, Anu Rinkinen, Janne Roininen, Vesa Rouhiainen, Antti Saartenoja, Kristiina Seppälä, Heikki Susiluoma, Tarja Tyllilä ja Tea Törnroos)
 Uusitupa, Matti & Väänänen, Kalervo (2009). Yliopistojen tieteen ongelmia ei ole määrässä vaan laadussa. *Helsingin Sanomat* 26.11.2009.

Jouni Häkli

Miten minusta tuli tutkija?

Pyynnö kirjoittaa Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran 20-vuotisjuhlavuoteen liittyvä teksti kummitteli sähköpostilaatikossani itsetutkiskelua herättävän pitkään. Olenko vieraantunut seuran toiminnasta, tai onko toiminta minusta peräti yhdentekevää? Ajatukset olivat niin kiittämättömiä, että lopulta ne piti asettaa oikeisiin suhteisiinsa. Tosiasiaan on, että – Paavo Lipposen pateettista ilmaisuja lainatakseni – olen saanut AYS:lta kaiken.

Kuten Ari Lehtinen puheenvuorossaan toteaa, seura ja sen julkaisema aikakauslehti toimivat tutkijakouluna jo ennen kuin sellaisia oli varsinaisesti keksitty Suomessa tarvita. Tulen seuran toimintaan mukaan sen muutosvaiheessa ja aivan oman tutkijakoulutukseni alkuvaiheessa. Seura tarjosi minulle korvaamattoman arvokkaan tutkijayhteisön ja turvallisen ikkunan tieteelliseen järjestötoimintaan. Minunkaltaiselleni tutkijanalulle ei ollut tarjolla varteenotettavaa vaihtoehtoa, enkä ilman AYS:n johtokunnan jäsenyyttä olisi voinut saada vastavia kokemuksia.

Seura tarjosi mahdollisuuden ortaa vähitellen yhä enemmän vastuuta tieteellisestä järjestötoiminnasta. Toimin jonkin aikaa seuran johtokunnan puheenjohtajana ja jopa *Alue ja Ympäristö*-lehden päätoimittajana. Näissä puitteissa sain kasvaa tutkijaksi kuin huomaamatta, ensin väitöskirjatyöskentelyn ohessa ja myöhemmin itsenäistä tutkijanuraa aloittelevana *post doc*:ina. Seurassa toimiminen antoi ja kehitti sellaisia tieteellisen vertaistoiminnan taitoja kuin kokouskäytännöt, tieteellisten tekstien arviointi, yhteisötalouden hoito, tieteellisten tapahtumien järjestäminen, toiminnan ohjaaminen ja raportointi sekä tieteellinen keskustelu vastuusta, linjoista ja päämääristä. Vaikka väitöskirjan tekeminen oli tuolloinkin tohtorikoulutuksen keskeinen väline, ei se yksin

tehnyt minusta tutkijaa. Sain merkittävän osan tutkijakoulutustani ”AYS:n tutkijakoulussa”.

Minusta tuli poliittisesti tietoinen tutkija. Eri-tyisesti seuran toiminnan alkuvuosina haluttiin akateemisen työn lisäksi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Seuran toivottiin muodostuvan näkyväksi toimijaksi, jolla on sanottavaa ajankohdaisiin poliittisiin kysymyksiin. Emme kokeneet tätä tieteellisille pyrinnoille vieraana tavoitteena, sillä kuten Sami Moisio puheenvuorossaan muistuttaa, poliittisuus on tieteen ominaisuus, haluttiinpa se tunnustaa tai ei. Kun seuran toiminnassa painottuivat yhteiskuntapolitiikan valtavirralla vaihtoehtoiset ajattelutavat ja ”toisten todellisuuksien” näkyväksi tekeminen, oli luontevaa tavoitella myös näiden vaihtoehtoisten ajatusten tuomista julkisuuteen.

Aktiivinen keskustelu ja näkyvyys julkisuudessa olivat kuitenkin AYS:lle haastava tavoite, eikä siinä juuri onnistuttu. Tilanteesta oltiin kipeän tietoisia: kuilu ihanteiden ja realiteettien välillä ammotti syvästi. Kenties parhaiten yhteiskunnallisen keskustelun avaukset onnistuivat kahden vuoden välein järjestettävien Alue ja ympäristötutkimuksen päivien yhteydessä. Niiden teemoista pyrittiin tekemään ajankohtaisia ja jopa raflaavia. Esimerkiksi lokakuussa 1993, vuosi ennen Suomen EU-kansanäänestystä, päivät järjestettiin Tampereella otsikolla *Myyttinen Eurooppa*. Päiville kutsutut esitelmät oli otsikoitu seuraavasti: ”Suomalaisuus ja eurooppalaisuus”, ”Euroopan synty ja jatkuvuuden myytti”, ”Unelma monikulttuurisesta onnelasta” sekä ”Alueiden Eurooppa?”. Vuoden 1998 päivät järjestettiin Turussa otsikolla *Turvallisuuden markkinat*, ja tuolloin esitelmöitiin aiheista: ”Lisääkö suvaitsevaisuus turvallisuutta?”, ”Turva / kamera / kontrolli”, ”Turvaton kaupunki” sekä ”Nai-

nen, pelko ja tilankäyttö”. Teemat ja aiheet olivat hyvin ajankohtaisia ja niistä käytiin julkisuudessa runsaasti mielipiteenvaihtoa.

Päivien järjestäjänä seura saattoi saada hieman mediajulkisuutta, mutta sen vaikutukset jäivät vähäisiksi. AYS:sta ei siten tullut sellaista keskustelijatahoa, jollaiseksi sitä oli haluttu kehittää. Taaksepäin katsoen merkittävin syy tähän oli varmasti seuran pienuus ja sen käytössä olleiden resurssien vähäisyys. Toimintaa kanto talkootyö, ja sen puitteita leimasi alituinen niukkuus, jonka vuoksi toiminta oli eräänlaista harrastelua, kuten Ari Lehtinen puheenvuorossaan osuvasti toteaa.

Eteenpäin katsoen on vaikea nähdä miten nämä seuratoiminnan reunaehdot voisivat oleellisesti muuttua. Yhteistyö Yhdyskuntasuunnittelun seuran ja Suomen kaupunkitutkimuksen seuran kanssa on ajanmukaista resurssien kokoamista, jota voi tervehtiä tyytyväisyydellä. Sen tuloksena AYS on ollut vuodesta 2005 alkaen järjestämässä Kaupunkitutkimuksen päiviä, jotka tarjoavat vuosittain mahdollisuuden osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja politisoida vääjäämättöminä näyttäytyviä kehityskulkuja. Päivien järjestely ja AYS:n toiminta on kuitenkin yhä täysin talkoove-

toista, ja lisäksi kaiken kotimaisen seuratoiminnan haastajaksi ovat nousseet vaatimukset nostaa tieteellinen toiminta kansainväliselle tasolle.

On kuitenkin hyviä syitä hillitä pessimismia Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran tulevaisuuden osalta. Seurasta ei kenties koskaan kasva merkittävää ja näkyvää yhteiskuntapoliittista toimijaa, eivätkä sen tieteelliset voimavarat yllä talkoolaisten harteita leveämmiksi. Sillä on kuitenkin yhä tärkeä roolinsa tutkijaksi kasvamisen ympäristönä, tehtiinpä tohtorikoulutuksesta kuinka ylikansallista hyvänsä Bolognan prosessien ja kansainvälisen yhteistyön myötä. Tutkijaksi koulutautuville on vaikeaa kuvitella sellaista ylikansallista universaalia ja paikatonta kasvuympäristöä, josta he voisivat hankkia tarvitsemiaan tieteellisen vertaistoiminnan taitoja. Jos maantieteellä on yhä merkitystä – eikä mikään viittaa ettei olisi – on tutkijankoulutuksella aina juurensa myös tietyissä yhteiskunnallisissa konteksteissa ja niihin paikantuvissa käytännöissä. Jokaisessa tieteenharjoittajassa käyvät yhteen tutkijaidentiteetti sekä ainutkertainen minä. Vaikka näistä ensimmäinen on yhä ylikansallisempi, ei jälkimmäinen ole kuka tahansa, missä tahansa.

Sami Moisio

Maantieteellinen aluetutkimus ja poliittinen valta¹

Maantieteellinen aluetutkimus ei ole puhtaasti sisäsyntyistä, ainoastaan tutkijain omista lähtökohdista tai keskinäisestä kilvoittelusta kumpuavaa. Tutkimuksen sisältö heijastelee myös yleisen yhteiskuntapolitiikan kehityskulkuja: tutkimuskysymykset peilaavat aina oman aikansa tapoja muotoilla ihmisiä ja yhteisöjä koskettavia keskeisiä ongelmia ja haasteita. Tässä kirjoituksessa teen ensin joitakin huomioita siitä, miten yleisen yhteiskuntapolitiikan ydinsisältö sekä aluepoliittisen ajattelun taustalla vaikuttanut tieteellinen aluejärjestelmän jäsenyys olivat vuorovaikutuksessa toisen maailmansodan jälkeen alkaneessa yhteiskuntakehityksessä. Toiseksi pohdin sitä, miten maantieteellinen aluetutkimus on keskusverkkoteorian ja alueellisen kehityneisyyden tutkimuksen heikentymisen jälkeen vastannut valtiotiedon tarpeeseen. Päätän esseeseen pikapiirroilla yhteiskunnallisia prosesseja ja kulttuurisia ilmiöitä kriittisestä näkökulmasta lähestyvän tutkimuksen mahdollisuuksiin

nykypäivän Suomessa, jossa ajatus tieteellisen toiminnan vastikkeellisuudesta eli yhteiskunnallisesta hyödyllisyydestä on entisestään korostumassa.

Maantieteellinen aluetutkimus ja aluesuunnittelu

Maantieteellinen aluetutkimus on Suomessa pitkään perustunut poliittisen vallan tukemiseen. Eri aikoina sen edustajat ovat tuottaneet ja vahvistaneet kokonaista totuuksien ja uskomusten järjestelmää, jota poliittinen valta on käyttänyt ja johon se on voinut nojata. Maantieteellisen aluetutkimuksen tehtävänä on Suomen historiassa pitkään ollut valtialueen ja välillisesti myös väestön hallinnan tukeminen. Maantieteen suhde valtialueen ”hoitamiseen” on rakentunut pitkän ajan kuluessa. Suomalaisten maantieteilijöiden pyrkimys jakaa itsenäistynyttä Suomen valtiota erilaisiin alueisiin muun muassa maisemien luokittelun avulla 1920- ja 1930-luvuilla oli oman aikansa aluepoli-

